

31.10.2019

19-724

Sämmilij tuotâvuotâ- já sovâdâttâmkomissio asâtem

Staatâräädi ohtsâšpargoost sämitiggijn já nuorttâlij sijdâčuákkimáin

1. Laidiittâs

Tuotâvuotâ- já sovâdâttâmkomissioinstituutio ruottâseh láá 1970-lovvoost. Almugijkoskâsávt tuotâvuotâkomission (truth commission) tâi tuotâvuotâ- já sovâdâttâmkomission (truth and reconciliation commission, TRC) kočodeh prosesijd, main tarkkuustâleh historjást tábáhtum kollektivlijd verivuodâid. Tuotâvuodâ, ađai tom mii lii tábáhtum, čielgâdmáin viggeh eereeb iärrás estid tom, ete toh verivuodah iä innig tábáhtuuččii. Pargo tiäddu lii pyreeb puátteevuodâst. Tuotâvuotâ- já sovâdâttâmkomissioh láá olášuttum suullân 40 riijkâst. Maadâ-Afrik apartheid čielgâdâm tuotâvuotâ- já sovâdâttâmkomissio Truth and Reconciliation (1996–2002) lii komissioin puoh tobdosumos almugijkoskâsávt. Algâalmugáid njuolgâ kyeskee prosesijn tobdosumos lii Kanada The Truth and Reconciliation Commission of Canada (2008–2015).

Ruotâ sämitigge lii čielgâdâm oovtâst olgoštemäššiváldálijn ive 2015 räajist iävtuid tuotâvuotâ- já sovâdâttâmproosees aalgâtmân. Ruotâ haldâttâs lii sämitige algust keessiv 2019 meridâm ovdániđ ääšist já algâttâm ráđádâlmijd sämitiggijn sovâdâttâmkomissio asâtem várás. Ruotâ sämmilij já kirkko láá ovdil čodâldittâm oovtâst Vit bok -proosees Ruotâ kirho tooimâin sämmilij kuáttá. Taažâst stuorrâtigge lii asâttâm kesimáánust 2018 neelji ive já kyehtnubálov pargee tuotâvuotâ- já sovâdâttâmkomissio čielgâdiđ sämmilij algâalmugin já kveenij aalmuglâš ucceblohhoon feerim táruiduttempolitik 1800-lovo aalgâst onnáá piäiván. Suomâ sämitige vaaljâpaje 2016–2019 toimâohjelm kirjiimist “vuáđudep tuotâvuotâkomissio” keežild sämitigge lii iävtuttâm tuotâvuotâ- já sovâdâttâmproosees algâttem Suomâ staatân.

2. Tuotâvuotâ- já sovâdâttâmproosees ovdánem já valmâštállâm

Sämmilij raajijd rastelditte poolitlii ohtsâšpargo 100-ivváášjuuhlij ohtâvuodâst Ruándimist uárnejum Säämi parlamentarijkkárij konferens kiedâvušâi tuotâvuotâ já sovâdâttâm -fáadá já adelij ääšist julgâštus 7.2.2017 (17/1156-1). Sämitige stivrâ já uáiviminister Sipilä soppii teivâdemstis 5.5.2017, ete tuotâvuotâ- já sovâdâttâmproosees algâttuvoo nuuvt, ete täärhib detaljeh suáppoje majeláá. Uáiviminister Antti Rinne haldâttâs ohjelm miel tuotâvuotâ- já sovâdâttâmkomissio pargo juátkoo.

Tuotâvuotâ- já sovâdâttâmproosees valmâštálmist lii staatâ peeleešt västidâm staatâräädi kanslia oovtâst riehtiministeriöin já sosial- já tiervâsvuotâministeriöin. Valmâštálmeh láá tohum čapo vuáruvaikuttâsâst sämitiggijn já nuorttâlij sijdâčuákkimáin. Tuotâvuotâ- já sovâdâttâmproosees

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Staatâräädi kanslia
PL 23
00023 Helsinki
Suomâ

Käyntiosoite
Besöksadress
Office
Snellmanninkatu 1A
Helsinki
Suomâ

Puhelin
Telefon
Telephone
0295 16001
+358 9 295 16001

Faksi
Fax
Fax
(09) 1602 2165
+358 9 1602 2165

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet
kirjaamo@vnk.fi
www.vnk.fi

31.10.2019

19-724

valmâštállâm várás sämitige čuákkim lii ornim mangâ vuolgâtemsavâstállâm sehe kuullâm jieškote-uv peelijd tuotâvuotâ- já sovâdâttâmkomissio vuáđđudmist. Meiddei nuorttâlij sijdâčuákkim lii kiedâvuššâm ääši jieijâs sijdâčuákkimijn.

Tuárvi vijdes tiätuvuádu finnim várás uárnejii seminaar almugijkoskâsijn tuotâvuotâ- já sovâdâttâmkomissiofeerimijn kuovâmáánust 2018 sehe vijdes kuullâmmäädhi nuuvt sämmilij päikkikuávlust ko ton ulguubeln vyesi-kesimáánust 2018. Kuullâmraapoort almostittui skammâmáánust 2018 (valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 14/2018).

Sämitigge já Suomâ haldâttâs informistáin ovdâskoddejuávhuid tuotâvuotâ- já sovâdâttâmprosesist 21.11.2018. Teivâdmist savâstellii meiddei tarbâšlii ovdâskode valjâpaje rasteldittee čonâsuumeest já prooses torjust sehe uáinuin tast, maht prooses kolgâččij ovdediđ.

Staatâ budjetist 2019 lii väridum 1,5 milj. euro meriruttâ sämmilij tuotâvuotâ- já sovâdâttâmprooses oovdedmân sehe komissio vuáđđudmân já paargon. Tuotâvuotâ- já sovâdâttâmprooses ooleest láá valmâštállâm sosial- já tiervâsvuotâministeriö stivrimist prooses vaattâm psykososiaallii torjuu. Tuotâvuotâ- já sovâdâttâmprooses uáassin staatâräädi kanslia lii algâttâm ráđádâlmijd algâalmugij sovâttállâmmáátu naanoodmist ohtsâšpargoost Oulu ollâopâttuv Giellagas-instituutáin. Meriruudáin áiguh luávdid meiddei psykososiaallâš torjui já sovâttállâmmáátun lahtojeijee koloid.

Tuotâvuotâ- já sovâdâttâmkomissio mandaatân kyeskee ráđádâlmeh algii staatâ, sämitige já nuorttâlij sijdâčuákkim kooskâst kuovâmáánust 2019 Čevetjäävrist statâčallee Paula Lehtomäki, sämitige saavâjođetteijee Tiina Sanila-Aikio já nuorttâlij luáttámušalmai Veikko Feodoroff stivrimist. Ráđádâlmijn rahtum mandaatiävtuttâs siskáldâs sesâlistui káidusohtâvuodâiguin uárnejum čuákkimijn 17.4.2019 já 26.4.2019. Staatâ peeleeest taid čuákkimáid uásálistii virgeulmuuh.

Mandaat lii peividum 31.10.2019 statâčallee Raimo Luoma jođettem staatâ, sämitige já nuorttâlij sijdâčuákkim koskâsii ráđádâlmist. Čuávuvâžžân tuotâvuotâ- já sovâdâttâmkomission iävtuttum mandaat (loho 3) kalga kiedâvuššâđ haldâttâs čuákkimist, sämitige čuákkimist já nuorttâlij sijdâčuákkimist. Jis mandaat siskáldâs tuhhiittuvoo tain, álgá komissio jesânij nomâtemprooses.

3. Tuotâvuotâ- já sovâdâttâmkomissio

3.1 Komissio nommâ

Sämmilij tuotâvuotâ- já sovâdâttâmkomissio

Komissio lii pargostis jiešmerideijee já jiečânâs.

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Staatâräädi kanslia
PL 23
00023 Helsinki
Suomâ

Käyntiosoite
Besöksadress
Office
Snellmanninkatu 1A
Helsinki
Suomâ

Puhelin
Telefon
Telephone
0295 16001
+358 9 295 16001

Faksi
Fax
Fax
(09) 1602 2165
+358 9 1602 2165

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet
kirjaamo@vnk.fi
www.vnk.fi

31.10.2019

19-724

3.2 Toimânkočom

Sämmiliih láá EU-kuávlu áinoo algâalmug. Sämmilij sajattâh algâalmugin lii torvejum vuáđulaavâst. Vuáđulaavâ 17 § 3 moomeent mielđ sämmilijn algâalmugin lii vuoigâdvuotâ paijeentollâđ já ovdediđ jieijâs kielâ já kulttuur.

Tuotâvuotâ- já sovâdâttâmproosees ulmen lii tubdâđ já árvuštállâđ historjálíi já tááláá olgoštem, meiddei staatâ suddâdempolitik, sehe vuoigâvuotâi luávkkimijd, čielgâdiđ maht toh vaigutteh sämmiláid já sii siärvusân tááláá tiileest já iävtuttiđ, maht sämmilij já Suomâ staatâ koskâsii sehe sämmilij koskânâs ohtâvuotâ puávtáččij ovdediđ. Tuotâvuotâ- já sovâdâttâmproosees ulmen lii lasettiđ tiäđulâšvuotâ sämmilijn Suomâ algâalmugin. Ulmen lii meiddei, ete tuotâvuotâ- já sovâdâttâmproosees puáđusin Suomâ staatâ váldá ovdâsvástádâs já nanosmit sämmilij vuoigâdvuotâi olášume Suomâst oovtâst sämitiggijn, nuorttâlij sijdâčuákkimáin já eres säämi tuáimeiguin.

3.3 Mittomeeri

Komissio pargo ulmen lii čokkiđ sämmilij feerimijd Suomâ staatâ já eres virgeomâhái toimâin já tast, magareh vaikuttâsah já čuávumušah toin láá lamaš já ain láá sämmiláid algâalmugin já ton jesânid ohtâgâssân, já pyehtiđ taam tiäđu uáinusân.

Hammiimáin ohtâsii ibárdâs historjálíi já tááláá olgoštmit, meiddei suddâdempolitikist sehe vuoigâdvuotâluávkkimijn komissio parda vuáđu sovâdâttâm ráhtimân sämmilij já staatâ kooskâst, rááhtuslâš nubástussân sehe luáttámušân vuáđuduvvee vuáruvaikuttâsân, mii tuárju sämmilij máhđulâšvuotâid paijeentollâđ já ovdediđ jieijâs kielâ já kulttuur, moos kuleh meiddei ärbivuáváliih iäláttâsah – moi váimusist lii ohtâvuotâ enâmân já čáácán.

Komissio kalga viggâđ väldiđ pargostis huámášumán sämmilij vuoigâdvuotâi olášuumân vaigutteijee kuávdáš nubástustahheid, tegu šonjâdâh nubástus.

Komissio pargo kalga kargiđ já išediđ kiedâvuššâđ traumaid, maid sämmiliih kyeddih suhâpuolvâst nuubán nuuvt almugin ko ohtâgâssân.

Komissio pargoost lii pyeri huámášiđ tave-eennâmlíi keččâmkuávlu já huksiđ ohtâvuotâid eres Tave-enâmij prosesáid, ko väldip huámášumán tom ete sämmiliih láá aalmug neelji riijkâst, já ete västideijee tuotâvuotâ- já sovâdâttâmproseseh láá joođoost tai vuávámnaál Taažâst já Ruotâst.

Komissio pargo ulmen lii meiddei nanosmittiđ sämmilâšvuotâ já sâmikulttuur tubdâmuš váldualmug kooskâst já návt lääččiđ máhđulâšvuotâid tai juávhui koskâvuotâid ovdánmân pyereeb kuávlun.

3.4 Pargoh já resurseh

Tuotâvuotâ- já sovâdâttâmkomissio kalga ráhtiđ pargostis raapoort, mii tuálá sistees meiddei toimâiävtuttâsáid. Tuotâvuotâ- já sovâdâttâmkomissio raapoort adelvoo staatâráádán, sämitiigán já nuorttâlij sijdâčuákkimân majemustáá 30.11.2022. Jis komissio uáiná tom tarbâšlâžžân, tot puáhtá adeliđ

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Staatâráádi kanslia
PL 23
00023 Helsinki
Suomâ

Käyntiosoite
Besöksadress
Office
Snellmanninkatu 1A
Helsinki
Suomâ

Puhelin
Telefon
Telephone
0295 16001
+358 9 295 16001

Faksi
Fax
Fax
(09) 1602 2165
+358 9 1602 2165

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet
kirjaamo@vnk.fi
www.vnk.fi

31.10.2019

19-724

pargostis meiddei koskâraportijd. Staatâräädi puáhtá informistiđ ovdâskode ääšist.

Komissio puáhtá sundediđ tooimâs já ornijduđ ton pyeremussân uáinim vuovvijn já vuáđudiđ ovdâmerkkân pargojuávhuid tâi juáhusijd jieijâs toimânkoččom já toos adelum mittomeerij olášuttem várás.

Komissio väljee olssis uáivičállee já eres máhđulijd čäällimkode jesânijd.

Staatâräädi kanslia addel komissio tooimân meriruuđâ.

3.5 Eres huámášumeh

Psykososiaallâš toorjâ lii proosees olášume tehálâš uási. Vuoiñâlii já psyykkisii torjuu kalga faallâđ sâmi kielâid já kulttuurtoováá vaattâm vuovvijn.

Komissio pargoi čodâldittem várás tuáivuh jieškote-uv virgeomâháin ohtsâšpargo já iše ko komissio taid pividá. Komissio puáhtá haahâđ tiäđu já porgâđ eres ohtsâšpargo om. ollâopâttuvâiguin.

Sovâdâttâmproosees amnâstâh vyerkkejuvoo Suomâ Aalmuglâšarkkâdov Sâmiarkkâdâhân.

3.6 Čuákânpieijâm

Tuotâvuotâ- já sovâdâttâmkomissio jesâneh láá ulmuuh, kiäid lii vijđes luáttámuš sehe sâmmilii já syemmilii siärvâduvâst. Jesâneh láá jiešmerideijeeh ege oovdâst ton uásipele, mii lii sii iävtuttâm teikâ valjim. Komissiost kalgeh leđe jesâneh, kiäin lii eromâš máttu sâmmilij eellimtiilijn, kielâst já kulttuurist. Komissio noomâtmist väldih täsipiälásávt huámášumán jieškote-uv säämi kielâjuávhuid. Komissio noomâtmist viggeh väldiđ huámášumán suhâpelij täsipiälâsii ovdâstem.

Staatâräädi aasât komissio čapo ohtsâšpargoost sâmitiggijn já nuorttâlij sijdâčuákkimáin. Komissiost láá 5 komissaar. Komissaarijn kyevtis väljejuv staatâräädi iävtuttâsâst, kyevtis väljejuv sâmitige iävtuttâsâst já ohtâ nuorttâlij sijdâčuákkim iävtuttâsâst.

Tuotâvuotâ- já sovâdâttâmproosees toorjân vuáđuduvvoo parlamentaarlâš čuávumjuávkku. Juávkun tátojeh jesâneh ovdâskoddeest leijee piälâduvâin, siämmáánáál ko sâmitiggeest já nuorttâlij sijdâčuákkimist sehe evangellâš-luterilii kirhoost já ortodokslii kirhoost. Čuávumjuávhu saavâjodetteijen tuáimá staatâräädi kanslia statâčállee.

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Staatâräädi kanslia
PL 23
00023 Helsinki
Suomâ

Käyntiosoite
Besöksadress
Office
Snellmanninkatu 1A
Helsinki
Suomâ

Puhelin
Telefon
Telephone
0295 16001
+358 9 295 16001

Faksi
Fax
Fax
(09) 1602 2165
+358 9 1602 2165

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet
kirjaamo@vnk.fi
www.vnk.fi